

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПОЛІТОЛОГІЇ

Зан Михайло Петрович

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ТА ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З
НОРМАТИВНОГО КУРСУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “ПОЛІТОЛОГІЯ”
(VI СЕМЕСТР)

“ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА”

УЖГОРОД – 2002

Упорядник:

асистент кафедри політології історичного факультету УжНУ
Зан Михайло Петрович

Рецензенти:

Вегеш Микола Миколайович, доктор історичних наук, професор,
завідувач кафедри політології історичного факультету УжНУ

Грабовецький Володимир Васильович, доктор історичних наук,
професор, академік Вищої Школи України, завідувач кафедри
історії України Прикарпатського університету ім. В.С. Стефаника

Програма затверджена на засіданні кафедри політології історичного факультету УжНУ 29 серпня 2002 р., протокол № 1.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НОРМАТИВНОГО КУРСУ

№	ТЕМА	Кількість годин		
		лекції	семінари	всього
1.	Предмет, форми і функції політичної культури	2		2
2.	Концепції політичної культури	2	2	4
3.	Типи політичної культури	6	4	10
4.	Цивілізаційні виміри політичної культури	4	2	6
5.	Аксіологія політичної культури	4		4
6.	Політична культура та мораль	2		2
7.	Політична символіка і міфологія	4	2	6
8.	Політичне мистецтво та література	2	2	4
9.	Політичні комунікаційні технології	2	2	4
10.	Екологічні аспекти політичної культури	4	2	6
11.	Основні проблеми та шляхи формування політичної культури в Україні	4	2	6
Всього аудиторних годин		36	18	54

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ “ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА”

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, ФОРМИ І ФУНКЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.

Полісемантичність поняття “культура”. Елементи змісту поняття “політична культура”. Рівні політичної культури. Процес формування політичної культури. Політична культура як система поглядів, почуттів, цінностей та уявлень, що реалізуються в політичній діяльності та відносинах політичних суб’єктів.

Етнонаціональна форма політичної культури. Її системний характер, включення народної (масової) і елітарної форм. Масова політична культура як психологія мас. Масова політична культура – участь громадян у політичному житті. Феномен масової політичної культури в умовах науково-технічного прогресу, модернізаційних процесів. Масова політична культура в політикумі України. Елітарна форма політичної культури в історико-політичному аспекті. Змінність та однотипність цінностей елітарної культури в політичному житті (історична ретроспектива та сучасність). Особливості елітарної політичної культури в Україні.

Функції політичної культури. Пізнавальна функція. Ідентифікаційна функція. Орієнтаційна функція. Адаптаційно-виховна функція. Політична соціалізація. Регулятивно-нормативна функція. Інтегративна функція. Комунікативна функція. Забезпечення інтересів. Апологетична функція. Прогностична функція.

ТЕМА 2. КОНЦЕПЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.

Запровадження терміну “політична культура” І.Гердером. Еволюція предмету політичної культури. Модерні концепції політичної культури. Психологічний підхід (Г.Алмонд, С.Верба та ін.). Комплексний підхід (Д.Мервік, Р.Такер, Л.Дітмер). Нормативне трактування політичної культури (Л.Пай, Д.Пол). Евристична концепція (С.Хантінгтон). Соціопсихологічний підхід (Р.Карр, Д.Гарднер, Ю.Тихомиров). Аксіологічне трактування політичної культури.

Дослідження політичної культури українськими вченими. Концепція В.Липинського. Плюралізм підходів в сучасній українській політології (В.Бебик,

М.Головатий, Б.Цимбалістий, О.Рудакевич, В.Ребкало, М.Михальченко, Б.Пахомов, В.Лісовий, М.Попович, І.Поліщук та ін.).

ТЕМА 3. ТИПИ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.

Проблема критеріїв типологізації політичної культури. “Чисті” типи політичної культури (Г.Алмонд, С.Верба). Патріархальна, підданська та активістська культури. Поєднання типів: патріархальний / підданський, підданський / активістський, патріархальний / активістський. Специфіка їхньої реалізації в рамках політичної системи.

Варіанти типологій політичної культури. Підданська та громадянська політична культура. Цілісна, домінуюча, дихотомізована та фрагментарна політичні культури. Консервативний, реформістський та революційний типи. Ринковий та бюрократичний (етатистський) типи політичної культури. Ліберально-демократична та тоталітарно-авторитарна політичні культури. Політичні субкультури. Регіональні, соціально-економічні, етнолінгвістичні, релігійні, вікові субкультури.

Демократична політична культура стародавньої Греції. Модель політичної культури республіканського Риму. Спільні умови функціонування та риси політичної культури античності.

Риси демократичної політичної культури в середньовічній Європі. Міста-комуни в Італії. Поступ демократичних рис політичної культури в Англії, Франції, Іспанії, Німеччині. Феномен Магдебурського права середньовічних міст. Зачатки ліберальної теорії в середньовіччі (М.Падуанський).

Суспільно-політичні трансформації Нового часу. Демократична політична культура Європи Нового часу. Реалізація ідей народного представництва. Становлення ліберальної демократії.

Формування ліберально-демократичної політичної культури в XIX – XX ст. Демократизація політичного ладу в Європі. Розвиток парламентаризму. Ліквідація політичної дискримінації жінок. Скасування виборчих цензів. Складання основних рис моделі ліберально-демократичної політичної культури.

Етапи демократичної політичної культури у ХХ ст. Хвилі демократизації за С.Хантінгтоном. Лібералізація та демократизація в кінці 80 – початку 90-х рр. ХХ ст. Складання демократичної політичної культури в країнах Центральної, Південно-Східної Європи, на теренах колишнього СРСР. Демократична політична культура в країнах Африки, Азії та Латинської Америки. Феномен політичної культури перехідних суспільств.

Авторитарна політична культура в античному світі. Вплив теократій Сходу на формування політичної культури стародавньої Греції. Сакральність. Інститут тиранії.

Риси політичної культури імперського Риму. Віротерпимість. Інститут римського громадянства та трансформація в інститут підданства. Авторитарність влади. Культ особи імператора. Тотальність (єдність) підданих та держави. Роль римського права. Право народів. Чинники уніфікації: латинська мова, гроші, міри, ваги. Фактор ідеології в римському мистецтві. Елітарний (аристократичний) характер політичної культури імперського Риму.

Спільні риси політичної культури Візантійської імперії. Перший період формування візантійської політичної культури (IV – п.п. VII ст.). Другий період (VIII – XIII ст.). Третій період (XIII – XV ст.). Культ священного імператора. Централізація влади. Тотальний зміст ідеології (релігія, мова, література, мистецтво).

Авторитарна політична культура в імперії Карла Великого. Відродження грецької тиранії в містах Північної Італії. Риси та особливості.

Авторитаризм політичної культури Нового часу. Приклади Франції, Англії. Персоніфікація політичної культури.

Історико-політичні умови формування політичної культури царської Росії. Риси імперської політичної культури Росії. Самодержавство. Гегемонія. Месіянство. Військовий характер імперії. Етатизм. Таємність. Поєднання світської та духовної влади. Континуїтет (спадкоємність) архетипів політичної культури царської Росії та СРСР.

Складання тоталітарно-авторитарної політичної культури. Основні риси тоталітарно-авторитарної політичної культури. Єдина суспільно-політична психологія. Утопізм. Віра. Міфотворення. Вождизм. Етатизм. Мілітаризація. Монументальність. Колективізм. Негативізм. Примус. Деспотизм. Безальтернативна політична участь громадян. Подолання тоталітарно-авторитарної політичної культури перехідних суспільств. Тоталітарно-авторитарна політична культура на сучасному етапі. Перспективи.

ТЕМА 4. ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ВИМІРИ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.

Поняття “цивілізація”. Еволюція змісту наукової дефініції (А.Данте, О.Мірабо, Л.Морган, О.Шпенглер, М.Бартч, Ф.Тьонніс). Теорія локальних цивілізацій А.Тойнбі. Синтез цивілізаційних концепцій та теорії суспільно-економічних формацій (О.Ковальов, Ю.Яковец, Л.Грінін та ін.).

Політичні аспекти цивілізацій. Форми організації політичної влади. Принципи реалізації політичної влади. Типи релігій та порядок підпорядкування світської і церковної влади. Системи політичних цінностей (права, свободи, обов’язки громадянства). Ідеї політичних ідеологій. Особливості політичної психології, поведінкові стереотипи мас, ментальність.

Шляхи розвитку цивілізацій. Огляд концепцій (Полібій, Дж. Віко, О.Шпенглер, А.Тойнбі, А.Назаретян, Л.Гумільов, М.Моїсеєв, Р.Арон, Д.Гелбрейт та ін.). Особливості та спільне щодо поступу політичної культури цивілізацій.

ТЕМА 5. АКСІОЛОГІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.

Суспільно-політична справедливість. Поняття “справедливість”, його генеза. Концепція справедливості в історії політичної думки.

Зміст поняття “демократія”. Нормативне та емпіричне розуміння демократії. Типи демократії (родоплемінна, військова, антична, комунальна, ліберальна, соціальна, пролетарська, неоліберальна). Форми демократії (представницька і пряма). Основні принципи демократії: більшість та представництво. Концепції демократії (колективістські та індивідуалістичні концепції, плюралістична,

“ринкова”, “вертикальна”, “інформаційна”, “інтегральна технодемократія”). Основні засади поліархії (Р.Даль).

Політична свобода і рівність. Еволюція поглядів на ідеали свободи і рівності. Елементи структури свободи (об’єктивна і суб’єктивна свободи, система рішень та реалізація рішень). Система пріоритетів базових свобод. Поняття рівності.

Права людини. Генеза поглядів на поняття “права людини”. Типи прав людини. Основні та інші права людини. Негативні та позитивні права. Громадянські, політичні, економічні права людини.

Віра в політичній культурі. Взаємозв’язок релігії та політичної культури.

ТЕМА 6. ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА МОРАЛЬ.

Співвідношення політики і моралі як регуляторів соціуму. Концепції взаємин моралі та політики (тотожність, несумісність, непорівняність). Теоретичні моделі проблеми поєднання моралі та політики. Заперечення ролі моралі в політиці (Н.Макіавеллі, Г.Моска, А.Бентлі, Г.Кан та ін.). Макіавелізм в теорії і на практиці. Ідеї домінування морально-етичних критеріїв над політичним підходами (Платон, Арістотель, Е.Фром, Дж.Хакслі та ін.). Необхідність облагородження політики мораллю (А.Швейцер, М.Ганді, А.Енштейн та ін.).

Цінності та принципи політичної етики. “Діалогова етика” та культура політичної боротьби. Насильство та ненасильство в політиці. Етика ненасильства, її політичні аспекти.

Професіоналізм, моральність і етика політика. Психопатологія і політика. Любов та політика.

ТЕМА 7. ПОЛІТИЧНА СИМВОЛІКА І МІФОЛОГІЯ.

Поняття “символ”. Політична символіка. Значимі та конденсаційні політичні символи. Функціональне призначення політичної символіки. Функції експресії, пізнання, соціального контролю, засобів спілкування.

Класифікація політичних символів. Символи національно-державного рівня. Символи асоціації із нормами, структурами та ролями політичного режиму.

Ситуаційні символи. Види предметної політичної символіки. Скульптурно-архітектурні форми. Умовно-графічна символіка. Ритуально-процесуальна форма. Політична мова та жести.

Поняття “політичний міф”. Типологія політичних міфів. Провідні міфи. Міф протиставлення “ми” – “вони”. Героїчні міфи. Роль політичної міфології у політичному житті суспільства.

ТЕМА 8. ПОЛІТИЧНЕ МИСТЕЦТВО ТА ЛІТЕРАТУРА.

Політичне мистецтво. Музика і політика. Патріотичні, месіанські, героїчно-епічні пісні. Гімни. Маршова, оперна та симфонічна музика. Політика в образотворчому мистецтві. Батальний живопис. Політичний портрет. Політичне в скульптурі та архітектурі.

Політичні аспекти художньої літератури. Історична ретроспектива політичної проблематики художньої літератури. Напрями сучасної політичної художньої літератури. Публіцистика. Мемуарна література. Політична проблематика наукової фантастики (science fiction).

ТЕМА 9. ПОЛІТИЧНІ КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ.

Національна мовна політика. Природа політичного мовлення. Ліберально-демократичне та тоталітарно-авторитарне політичне мовлення. Риторичні засоби “мови політики”. Полеміка. Аргументація. Переконання. Метафори. Аксіопаралелі. Термінологічна лексика політики.

Мас-медіа, їх роль у творенні політики. Форми і методи діяльності засобів масової інформації (преса, радіо, телебачення, Інтернет) у висвітлення внутрішньополітичного та міжнародного суспільного життя. Функції засобів масової інформації (освітня, презентації суспільних інтересів, мобілізації, формування громадської думки, інтеграційна). Політична пропаганда. Політична реклама. Творення політичного іміджу (PR-технології).

Суперечливість засобів масової інформації. Політичне маніпулювання масовою свідомістю. Фактори вдосконалення політичної інформації (джерела фінансування,

відбір, спосіб передачі, спосіб поширення). Засоби подолання суперечливості мас-медіа у формуванні політичної культури. Плюралізм засобів масової інформації.

ТЕМА 10. ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.

Екологія – інтегративна наука про екосистеми, їх склад, структуру, функціонування та еволюцію. П'ять розділів екології. Специфіка взаємозв'язків “соціум-природа” та “етнос-ландшафт”. Соціоекологія. Етноекологія. Екологія людини. Екологічна політика – рівень організації управління екосистемами. Взаємообумовленість політичних процесів та екологічних питань. Формування екологічної свідомості та ідеології.

Становлення антропогенних ландшафтів в історії етносів. Природні ландшафти Європи та їх антропогенна динаміка протягом історичного часу. Зміна фаз етногенезу і трансформація географічного середовища. Екологія міста. Урбоекосистеми. Локальні варіанти глобальних екологічних проблем людства. Використання етноекологічного досвіду у світлі вирішення локальних варіантів глобальних екологічних проблем людства. Самоорганізація етносу (нації) в обставинах соціоприродних катастроф цивілізації. Екологічний досвід етнічних спільнот та постмодерні концепції в умовах техногенної цивілізації. Концепція сталого розвитку.

Етноекологічна практика сучасних світових держав. Політичні аспекти ядерної безпеки та енергетичних ресурсів світових держав. Міжнародна екологічна політика – явище др.п. ХХ ст. Діяльність міжнародних екологічних організацій. Міжнародне агентство з атомної енергії (МАГАТЕ). Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). Міжнародна організація захисту навколишнього середовища “Green Peace”. Діяльність ООН. Римський клуб. Екологічний рух (“зелені”, “екологісти”, “альтернативісти”, “антиглобалісти” та ін.). Кореляція між “боротьбою за екологію” у всьому світі та окремо взятих світових державах. Роль США.

Екологічна ситуація в країнах Європи, Азії та Америки. Моделі вирішення суспільно-політичних проблем на «електоральному полі» екології та охорони навколишнього середовища. Екологічні проблеми та їх вирішення на суспільно-

політичному рівні в країнах Африки. Проблема використання ресурсів. Демографічна політика африканських країн.

Геополітична і економічна паспортизація України в контексті природокористування та функціонування агроєкосистем. Суспільно-політичні фактори екологічних проблем українського етносу в умовах української державності. Регіональні особливості екологічних проблем та діяльність органів державної влади та Рад народних депутатів усіх рівнів. Оптимізація впливу наслідків Чорнобильської аварії в суспільно-політичній площині. Міжнародний суспільно-політичний аспект проблеми. Закон «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи». Виникнення та діяльність партії зелених України (ПЗУ). Формування політичного іміджу ПЗУ в контексті деідеологізації посттоталітарного суспільства та становлення нового типу етнонаціональної ідентичності в Україні. Суспільно-політичні аспекти прагматичного природокористування на Закарпатті (лісокористування, джерела мінеральної води, забруднення токсичними речовинами річок краю і т.ін.). Історична ретроспектива проблеми та реалії сьогодення.

ТЕМА 11. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ.

Історичні обставини формування політичної культури в Україні. Бездержавність. Розчленування української етнічної території. Денаціоналізація провідної еліти України. Регіональні відмінності політичної культури України.

Пострадянський, постколоніальний характер політичної культури сучасної України. Проблеми подолання тоталітарно-авторитарної політичної культури.

Основні напрямки формування політичної культури в Україні. Формування науково-теоретичного рівня політичної культури. Складання основних рис демократичної політичної психології громадян України. Проблеми єдності Сходу і Заходу, символів політичних цінностей, проектування перспектив суспільно-політичного майбуття української державності.

Утвердження плюралізму ідей та думок в суспільстві. Формування громадської думки. Тенденції та кореляції в світлі соціологічних обстежень.

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ:

ЗАНЯТТЯ 1. КОНЦЕПЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ (2 год.)

1. Еволюція змісту поняття “політична культура” в історії політичної думки.
2. Сучасні західні концепції політичної культури.
  - а) Психологічний підхід;
  - б) Комплексний підхід;
  - в) Нормативне трактування політичної культури;
  - г) Евристична концепція;
  - д) Соціопсихологічний підхід;
  - е) Аксіологічне трактування політичної культури.
3. Питання політичної культури в історії української політичної думки.
Концепція В. Липинського.
4. Сучасні концепції політичної культури в українській політології.

ЗАНЯТТЯ 2. ТИПИ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ (4 год.)

Заняття 2.1. (2 год.)

1. Типологія політичної культури (концепція Г.Алмонда і С.Верби). Варіації типологій політичної культури.
2. Демократична політична культура античності (стародавня Греція та Рим).
3. Риси демократичної політичної культури середньовічної Європи.
4. Демократична політична культура Нового часу. Формування ліберально-демократичної політичної культури XIX – XX ст.
5. Становлення демократичної політичної культури в XX ст.

Заняття 2.2. (2 год.)

6. Авторитарна політична культура стародавньої Греції.
7. Риси політичної культури Римської імперії.
8. Періоди формування політичної культури Візантії.
9. Авторитарна політична культура в середньовічній Європі. Авторитаризм політичної культури Нового часу.

10. Основні риси тоталітарно-авторитарної політичної культури. Особливості історичного досвіду авторитарної політичної культури Росії.

ЗАНЯТТЯ 3. ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ВИМІРИ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ (2 год.)

1. Термін “цивілізація”. Еволюція змісту в історії політичної думки.
2. Політичні аспекти цивілізації.
3. Шляхи розвитку цивілізацій.
4. Цивілізаційні колізії політичної культури України.

ЗАНЯТТЯ 4. ПОЛІТИЧНА СИМВОЛІКА І МІФОЛОГІЯ (2 год.)

1. Політична символіка, її функції.
2. Класифікації політичних символів.
3. Політичний міф. Основні типи політичних міфів.
4. Політична символіка та міфотворення: досвід України.

ЗАНЯТТЯ 5. ПОЛІТИЧНЕ МИСТЕЦТВО ТА ЛІТЕРАТУРА (2 год.)

1. Політичне мистецтво (музика, образотворче мистецтво).
2. Політичне в скульптурі та архітектурі.
3. Політичні аспекти в художній літературі (ретроспектива).
4. Напрями сучасної політичної художньої літератури.

ЗАНЯТТЯ 6. ПОЛІТИЧНІ КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ (2 год.)

1. Політичне мовлення. Засоби “мови політики”.
2. Ліберально-демократичне та тоталітарно-авторитарне політичне мовлення.
3. Політична пропаганда та реклама у світлі PR-технологій.
4. Суперечливість впливу мас-медіа на формування політичної культури. “Український проект”.

ЗАНЯТТЯ 7. ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ (2 год.)

1. Співвідношення понять “екологія”, “соціоекологія”, “етноекологія”, “екологія людини” та “екологічна політика”.
2. Історичний досвід та формування екологічної свідомості та ідеології.
3. Екологічна політика – складова політичної культури.
4. Екологічна політика України. Екологія та політика на Закарпатті.

ЗАНЯТТЯ 8. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ (2 год.)

1. Історичні обставини складання політичної культури українського етносу.
2. Регіональні відмінності політичної культури України. Політична культура Закарпаття.
3. Проблеми подолання тоталітарно-авторитарної політичної культури на сучасному етапі.
4. Основні напрямки та шляхи формування політичної культури в Україні.

ЛІТЕРАТУРА ДО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ:

I. Монографії, посібники, брошури:

1. Баталов Э.П. Политическая культура современного американского общества. – М., 1990.
2. Бебик В.М., Головатий М.Ф., Ребкало В.А. Політична культура сучасної молоді. – К., 1996.
3. Діяк І.В. Українське відродження чи нова русифікація? – К.: Гранослов, 2000. – 304 с.
4. Дмитроца О.С. Екологічна культура як політичне явище: суть і проблеми формування. Автореферат дис... канд. політ. наук. – Львів, 1995. – 25 с.
5. Донцов Д. Дух нашої давнини. – Дрогобич, 1991.
6. Крисаченко В.С. Екологічна культура: теорія і практика: Навч. посібник. – К.: Заповіт, 1996. – 352 с.
7. Основи політичної науки / За ред. Б.Кухти. – Ч. 3. – Львів, 1998.
8. Політична культура, ідеологія, психологія: Навч. посібн. / Бурдяк В.І., Ротар Н.Ю. – Чернівці: Рута, 2000. – 105 с.
9. Попович М.В. Національна культура і культура націй. – К., 1994.
10. Проскуріна О.О. Формування політичної культури українського суспільства: проблеми і перспективи розвитку. Автореферат дис... канд. політ. наук. – К., 2001. – 20 с.
11. Саханенко С.Є. Екологізм як суспільно-політичне явище. Автореферат дис... канд. політ. наук. – Одеса, 1994. – 17 с.
12. Хилько М. Екологічна політика. – К., 1999.
13. Хома Н.М. Політична культура молоді України. – Львів, 1997.
14. Carpatica-Карпатика. Випуск – 16. Політичні партії і вибори в Україні та країнах Центральної і Південно-Східної Європи. – Ужгород, 2002.

II. Статті:

1. Бебик В. Наша політична культура // Політологічні читання. – 1992. – № 1.

2. Білий О. Машини спрощення (Соціальна уява і політична поведінка у пострадянській Україні) // Політична думка. – 2000. - № 2. – С. 50-58.
3. Боднар В.Л. Політична і правова культура // “Людина і суспільство” (матеріали з основ політології, соціології). – Ужгород: Карпати, 1994. – С. 62-68.
4. Боднар В.Л. Політична культура як один із регуляторів суспільних відносин // Carpatica-Карпатика. Випуск – 12. Проблеми вітчизняної та зарубіжної історії. – Ужгород: Колір прінт, 2001. – С. 333-341.
5. Боднар В.Л., Вегеш М.М. Роль засобів масової інформації в сучасній Україні: політологічний аспект // Carpatica-Карпатика. Випуск – 12. Проблеми вітчизняної та зарубіжної історії. – Ужгород: Колір прінт, 2001. – С. 342-345.
6. Гаврош О. Віктор Пащенко: “Закарпаття є сконцентрованою моделлю України” // Старий Замок. – 2003. – 11-17 грудня. – С. 4.
7. Гайворонко Н. Культура в політиці: реалії та перспективи // Генеза. – 1994. – № 2.
8. Горностаева М.В. Миф и сказка как символические системы // Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология. – 2001. - № 3. – С. 113-125.
9. Дем’яненко Б. Роль та місце кінематографу у цементуванні нацистського тоталітарного режиму // Нова політика. – 1998. - № 2 (16). – С. 37-40.
10. Дем’яненко Б., Дем’яненко В. Розвиток архітектури і образотворчого мистецтва в умовах тоталітаризму // Нова політика. – 2000. – № 3 (29). – С. 60-66.
11. Дем’яненко Б., Дем’яненко В. Формування апарату управління мистецтвом і художня політика класичних моделей тоталітаризму // Нова політика. – 1999. – № 6 (26). – С. 47-56.
12. Дем’яненко В. Ментальні характеристики політичної свідомості українців // Людина і політика. – 2001. – № 1 (13). – С. 93-100.

- 13.Єшкілев В. Політично-культурна дихотомія України: постмодерністський аспект // Людина і політика. – 2001. – № 6 (18). – С. 140-147.
- 14.Звіркоvsька В. Парламентська культура в Україні: чинники, рівень і тенденції розвитку // Людина і політика. – 2001. – № 4 (16). – С. 115-127.
- 15.Кисельов М. Екологічна компонента процесу державотворення // Розбудова держави. – 1997. - № 7-8. – С. 38-46.
- 16.Лассуэлл Г.Д. Психопатология и политика. Гл. VI. Политические агитаторы (предисловие Т.Н. Самсоновой) // Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология. – 2001. - № 1. – С. 142-164; № 2. – С. 78-93.
- 17.Лебедева Т.П. Религиозное измерение политической традиции: Запад и Россия // Вестник Московского университета. Серия 12. Политические науки. – 2002. - № 1. – С. 67-78.
- 18.Левенець Ю. Роль національного міфу у відродженні національної свідомості українського народу // Нова політика. – 2001. - № 2 (34). – С. 50-53.
- 19.Лисий І. Менталітет і духовна культура українців // Філософ. і соціол. думка. – 1995. – №11-12. – С. 37-59.
- 20.Литвиненко О. Масова свідомість: використання жорстких пропагандистських технологій у Російській Федерації (1985-1998 рр.) // Нова політика. – 1998. - № 4 (18). – С. 29-30.
- 21.Лісовий В.С. Поняття політичної культури. Політична культура українців // Феномен української культури: Методологічні засади осмислення. – К., 1996.
- 22.Лясота Л. Причини відтворення авторитарних цінностей в Україні // Нова політика. – 2001. - № 5 (37). – С. 55-59.
- 23.Макаренко Е. Інформаційно-психологічний захист як чинник збереження політичної ментальності нації // Нова політика. – 1999. - № 2 (22). – С. 50-55.

24. Матусевич В. Політична культура: теоретико-методологічні проблеми дослідження // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. - № 4-5. – С. 5-20.
25. Мисюрів Д.А. Политическая символика: между идеологией и рекламой // Полис. – 1999. – № 1. – С. 168-174.
26. Мігаликова С., Зубро Т. Сучасні дослідження європейських політичних культур // Нова політика. – 2002. - № 2. – С. 55-56.
27. Мірчук І. Світогляд українського народу // Народна творчість та етнографія. – 1996. – №1. – С. 22-33.
28. Мірчук І. Світогляд українського народу. Спроба характеристики // Генеза. – 1994. – № 2.
29. Морозова Е.В. Современная политическая культура Юга России // Полис. – 1998. - № 6. – С. 113-131.
30. Наумова Т.В. Менталитет как базовая категория в объяснении особенностей сознания российской молодежи // Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология. – 2001. - № 1. – С. 65-75.
31. Олексієнко Н. Проблеми впливу засобів масової інформації на суспільства країн колишнього СРСР // Нова політика. – 1999. – № 6 (26). – С. 14-17.
32. Остапенко М. Політична свідомість студентської молоді в сучасній Україні // Нова політика. – 1999. - № 4 (24). – С. 28-32.
33. Остапенко М. Політична соціалізація студентської молоді в Україні // Нова політика. – 1999. – № 6 (26). – С. 61-63.
34. Пазенок В.С. Національна гідність як цінність культури // Національна культура в сучасній Україні. – К., 1995.
35. Пахльовська О. Україна: шлях до Європи... через Константинополь // Сучасність. – 1994. – №1. – С. 54-68; №2. – С. 101-116.
36. Пахомов Ю. Політична культура посттоталітарної доби // Політологічні читання. – 1992. – № 2.

37. Поліщук І. Ментальність українства: політичний аспект // Людина і політика. – 2001. – № 1 (13). – С. 86-92.
38. Поліщук І. Синдром радянськості // Нова політика. – 2001. – № 3 (35). – С. 58-62.
39. Поліщук І. Традиційні настанови політичної ментальності українства // Нова політика. – 2000. – № 5 (31). – С. 40-44.
40. Почепцов Г. Побудова іміджу як комунікативне програмування // Нова політика. – 1998. – № 5 (19). – С. 40-47.
41. Проскуріна О. Політична культура і соціальна дійсність // Нова політика. – 2000. – № 2 (28). – С. 63-65.
42. Рудакевич О. Ментальність і політична культура української нації // Розбудова держави. – 1995. – № 10. – С. 26-30.
43. Рудакевич О. Політична культура України: руйнація та шляхи відродження // Розбудова держави. – 1995. – № 1. – С. 15-20.
44. Рябов С. Основи політичної культури: виборчий процес // Розбудова держави. – 1997. – № 9. – С. 58-64; № 10. – С. 59-64; № 12. – С. 57-64; 1998. – № 1-2. – С. 115-125.
45. Саппа М. Екологічний рух: короткий нарис розвитку // Політологічні читання. – 1995. – № 2. – С. 140-150.
46. Скоблик Н.В. Перспективи розвитку політичної культури молоді у контексті сучасних українських вчених // Гуманітарна освіта: досвід і проблеми. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Трансформація гуманітарної освіти” (Ужгород, 25-27 травня 1998 року). – Ужгород: Гражда, 1999. – С. 555-565.
47. Соловйов О. Культура російської еліти: спокуса конституціоналізмом? // Політична думка. – 1999. – № 1-2. – С. 26-48.
48. Тархова Н. Вплив національного менталітету на формування політичної культури // Нова політика. – 2002. – № 2. – С. 52-54.
49. Тимошенко В. “Мы получили независимость без крови” // Мир за неделю. – 2000. – 22-29 января. – С. 5.

50. Туркова О. Тема політичної культури в “Листах до братів-хліборобів” В’ячеслава Липинського // Розбудова держави. – 1995. - № 10. – С. 55-59.
51. Фарукшин М.Х. Политическая культура общества // Социально-политические науки. – 1991. – № 4. – С. 103-112.
52. Хилько М. Політичні аспекти екологічної кризи в Україні // Нова політика. – 1999. - № 2 (22). – С. 60-64.
53. Хилько М. Політичні аспекти проблеми подолання екологічної кризи // Розбудова держави. – 1998. - № 7-8. – С. 57-63.
54. Цимбалістий В. Політична культура українців // Сучасність. – 1994. – № 3. – С. 94-105; № 4. – С. 77-90.
55. Шумілов О. Мовне питання та національна безпека // Розбудова держави. – 1997. - № 4. – С. 8-12.
56. Щербинина Н.Г. Архаика в российской политической культуре // Полис. – 1997. - № 5. – С. 127-139.

ПИТАННЯ НА ЗАЛІК:

1. Зміст поняття “політична культура”.
2. Етнонаціональна форма політичної культури.
3. Народна (масова) політична культура.
4. Елітарна політична культура.
5. Функції політичної культури.
6. Концепції політичної культури.
7. Політична культура в студіях українських політологів.
8. Типологія політичної культури (концепція Г.Алмонда і С.Верби).
9. Варіації типологій політичної культури.
10. Демократична політична культура античності (стародавня Греція та Рим).
11. Риси демократичної політичної культури середньовічної Європи.
12. Демократична політична культура Нового часу.
13. Формування ліберально-демократичної політичної культури XIX – XX ст.
14. Становлення демократичної політичної культури в XX ст.
15. Авторитарна політична культура стародавньої Греції.
16. Риси політичної культури Римської імперії.
17. Періоди формування політичної культури Візантії.
18. Авторитарна політична культура в середньовічній Європі (імперія Карла Великого, тиранії Північної Італії).
19. Авторитаризм політичної культури Нового часу.
20. Особливості історичного досвіду авторитарної політичної культури Росії.
21. Основні риси тоталітарно-авторитарної політичної культури.
22. Поняття “цивілізація”. Еволюція терміну.
23. Політичні аспекти цивілізації.
24. Шляхи розвитку цивілізацій.
25. Суспільно-політична справедливість.
26. Демократія як важлива цінність політичної культури.
27. Політична свобода і рівність.
28. Права людини.

29. Віра та релігія в політичній культурі.
30. Співвідношення політичної культури та моралі (єдність та протилежності).
31. Насильство і ненасильство в політиці.
32. Професіоналізм, етика та моральність політика. Любов і політика.
33. Політична символіка, її функції.
34. Класифікація політичних символів.
35. Політичний міф. Основні типи політичних міфів.
36. Політичне мистецтво (музика, образотворче мистецтво).
37. Політичне в скульптурі та архітектурі.
38. Політичні аспекти в художній літературі (ретроспектива).
39. Напрями сучасної політичної художньої літератури.
40. Політичне мовлення. Засоби “мови політики”.
41. Ліберально-демократичне та тоталітарно-авторитарне політичне мовлення.
42. Функції засобів масової інформації у творенні політики.
43. Політична пропаганда та реклама у світлі PR-технологій.
44. Суперечливість впливу мас-медіа на формування політичної культури.
45. Поняття “екологія”, “соціоекологія”, “етноекологія”, “екологія людини” та “екологічна політика”.
46. Історичний досвід та формування екологічної свідомості та ідеології.
47. Екологічна політика – складова політичної культури.
48. Історичні умови формування політичної культури в Україні.
49. Проблеми подолання тоталітарно-авторитарної політичної культури на сучасному етапі.
50. Основні напрямки та шляхи формування політичної культури в Україні.